

T h u r z ó Gábor: Engem is az érdekel, hogy mi a javítanivaló. Az egész darabírás közben ez volt a probléma, s ez nem dőlt el most sem. Kicsoda ez a Kopjás István? Ezt akkor nem lehetett száz százalékig eldönteni, bármilyen kinlódások között, s amikor filmre irtam a regényt, akkor sem lehetett eldönteni. Körülbelül úgy tudom megfogalmazni a figurát, - közben főleg a filmből indultam ki, - hogy a harmincas években kezdődik a története, akkor bukott meg Bethlen s akkor tört fel a gömbösi reform-nemzedék. olvastam régi nap-tételeket 1930-32-ből, amikor sorra megszólalnak a Gömbös-kreaturák kicsiben. Majdnem szóról-szóra azt mondják, amit itt Kopjás mond. Mi lett ezekből? Olyanokra gondolok, mint Imrédy, aki Gömbös szárnyai alól került ki, vagy Incze Antal, a felvidékiek, - ilyen meglehetősen sötét garnitúra. Ugy indultak el akkor, mint részes-forradalmárok, és mi lett belőlük?

Kopjást is úgy kellene megnézni, hogy ez a Kopjás ma mit csinálhatna. Ez az ember eljuthatott volna a felszabadulásig. Elhett volna-e valamilyen formában, ember maradt volna-e vagy sem? Szerintem Móricz azt bizonyítja a regényben, s az utolsó monológ is arról tanuskodik, hogy ez az ember nem ér semmit, ez lényegében pontosan ugyanazzá vált, ugyanazok a csirák vannak benne, mint akikkel a regény folyamán harcolt. Ezt az embert nekünk el kell itélnünk. Az elítélésnek kétféle módját tudtam volna elképzelni s a darab-változatban is megoldani, hogy nem szolgáltatunk neki igazságot semilyen formában. Itt nekem sem tetszik, hogy azzal, hogy öngyilkossá <sup>tesszük</sup> tesszük ~~tesszük~~ őt, bizonyos fokig az akkori uri becsület szerint igazságot szolgáltatunk neki: levonja tetteinek konzekvenciáját. De mindaz, amit az öngyilkossága előtt elmond, csak azt igazolja, hogy utolsó csirkefogó, akiben fel-felvillantak ugyan megindulásának a jószándékai, de ezeket sorra eladta.

Én Koppjást nem érzem annyira pozitívnek, mint ahogy a Szabad Nép érezte. Mert ez az ember, a nagy reformer, a nagy gömbösi kreatúra, aki alig kezd a panamáiban résztvenni, azt mondja a bátyjának: most kell üstökön ragadni a szerencsét, most kell közéjük kerülöm, mert köztük csak az lehet valaki, aki ugyanazt csinálja, mint ők, s ha már fent vagyok, akkor jót tehetek a néppel. Ez az ember az egész karrierjének a a tisztogatásainak is, feltett rossz szándékkal indul neki.

Érzésem szerint ennek nem lehet igazságot szolgáltatni, nem lehet ezt az embert rokonszenvesebbé tenni, sőt még ennyire sem. Itt van az egész panama-ügy. Ugy gondoltam, Móricznak hibája a konstrukcióban, hogy az egész sertéstenyésztő-panamát egy masszában adja. Koppjás például megreformál mindent, lecsapolja a mocsarat, s csak a regény utolsó harmadában tudjuk meg, hogy mi az, amiben ő tisztogatni akar, akkor, amikor már nyakig benne van a panamáiban. Itt sem lehet jószándékot feltételezni Koppjásnál.

Van egy másik ilyen dolog is. Kitalálja a konzorciumot. Ez a legaljasabb vonása Koppjásnak, amivel ő sokkal nagyobb csirkefogóvá válik, mint a polgármester s a többiek, mert ő okosabb is a többiekénél. Mindezeket összeszámolva kellett Koppjás drámáját megoldani.

Én akkor nem voltam az öngyilkosság mellett. Sokat vitakoztunk, hogy mit csináljunk, hogyan fejezzük be a drámát. Nem voltam emellett, hogy munka közben legyen öngyilkos, mert akkor sajnálják ezt az embert. A dráma szerkezete szerint akkor lehet öngyilkos, ha benne van az az utolsó hozzáragasztás is, ami a regényben szerepel. Ezzel agyonütjük az egészet. Koppjás tökéletesen véleményeződik akkor, amikor a polgármester azt mondja róla: azt hiszem, hogy ha ez az ember bejön a városházára, igen használható ember lesz, mert hosszú pályámon alig találtam valakit, aki ilyen hamar beletalált volna a dol-



gokba. Itt mondjuk ki az igazságot róla, s miután kimondtuk, csuszik el az öngyilkosságon a figura, úgyhogy egyszerre megsajnáljuk.

Nem tudom, mi körül folyik a javítás, nyilván a Kópjás figurája körül kell hogy folyjon. Hogy ezt hogyan oldjuk meg, arra nem tudok javaslatot tenni. Közben lehet sok apró hely a feleségével való viszonyában, nagy jelenet a harmadik felvonásban, ahol lehet őt jobbá, becsületesebbé, vagy rosszabbá tenni. Móricz minden alkalommal két lehetőséget ad nekünk a feldolgozásra, ezt is, azt is. Ezért szeretném, ha az elvtársak mondanák meg, mi az, ami kifogásolható, amin javítani lehet, mert én ezeken mind átmentem, mindent mérlegeltünk Mészölyékkal, Pártossal, Mádasdyval, de nem találtuk még a megoldást.

Felmerült az a kérdés, hogy mi maradt ki a regényből. Lényegében minden benne van: nem hiszem, hogy lényegbevágó jelenet kimaradt volna, a rokonságba átcusuzásán kívül. Kimaradt az Adélka, a Kati néni, az apró epizódjelenetek, de a regény főcselekményét, mindent az utolsó mondatig és utolsó jelenetig igyekeztünk feldolgozni a drámában.

Arra lennék kíváncsi, hogy mi az, ahol javítani lehet. Talán az öngyilkosság jobb motiválásánál, hogy akarva-akaratlanul is ne szolgáltassunk neki igazságot. Főleg ezt kellene megnézni, s akkor ebből visszamenve, pontról-pontra korrigálni kellene a cselekedeteit és a szavait.

K a r i n t h y Ferenc: Olvastad Ungvári Tamás tanulmányait az Új Hangban?

T h u r z ó Gébor: Nem olvastam.